

Sabima kartleggingsnotat 44, 2024

Herptilkartlegging i Telemark, Vestfold og Agder – august 2024

Av Irene Elgtvedt og Hannah Røkke

Slettsnokforskerne og fagansvarlige: Pål Sørensen og Beate Strøm Johansen med slettsnok i hånden på Nevlunghavn.

Foto: Irene Elgtvedt.

Sammendrag

Herptilsamlingen startet ved Nevlunghavnstranda i Larvik kommune og fortsatte til flere kyst- og innlandsområder, inkludert Rakke fort i Stavern. Siljanvegen, og Siljan kommune. Deretter gikk ruten videre til Skien, Siljan og Myklevann, Seljord, og fjellområdene rundt Vrådal og Hægefjell i Kviteseid. Kartleggingen fortsatte så videre til Dalen og Tokke kommune, før den avsluttet i Fyresdal og Åmland i Gjøvdal, med siste stopp ved Otra i Byglandsfjord. Reiseruten dekket et bredt spekter av habitater som ga grunnlag for variert observasjon og kartlegging av slettsnok og andre herptiler. Herptilsamlingen fant sted fra 5. til 11. august 2024.

Deltakere på herptilsamlingen inkluderte: Pål Sørensen, Beate Strøm Johansen, Lily Sandstrom, Esther Sánchez Iglesias, Hannah Røkke, Olav Didriksen, Jake Dudderidge, Linn Anette Haug, Maria Sørli, Bjørn Cicerón Lukas Pérez, Asbjørn Lie, Jan Ivar Eeg, Bill Sandstrom, Kate Purcell, Sam Young, Gabrielle Young, Martin Fauskanger Andersen og Irene Elgtvedt. I tillegg, var flere lokalkjente med på noen av lokalitetene: Tom Schandy, Terje Vejlgaard Sørensen og Kari Ose Evensen.

En tilsvarende kartleggingssamling ble gjennomført året før, og vi håper å videreføre tradisjonen neste år. Stor takk til Pål Sørensen og Beate Strøm Johansen – samlingen hadde ikke vært mulig uten dere!

Funn inkluderer observasjoner av: 22 slettsnok (en død), syv hoggorm, fire buorm (en død), to nordfirsle, fem stålorm, sju buttsnutefrosk og fem nordpadde. Funn fra feltsamlingen er rapportert i www.artsobservasjoner.no under prosjektnavnene [Slettsnok-Herpetilekskursjon 2024 Norsk Zoologisk Forening](#) og [Kartleggingsmidler Sabima](#).

Figur 1. Oversikt over områdene og funnene. Kartet hentet fra Artsobservasjoner.no.

Introduksjon

Norsk Zoologisk Forening (NZF) gjennomførte en kartleggingssamling dedikert til herptiler i perioden 5. til 11. august 2024. Kartleggingen ble støttet av Sabima med tildelte midler på kr. 7.000,- til dekning av reiseutgifter. Øvrige kostnader, som kost og losji, ble i år dekket av prosjektmidler fra "Dragevoktere" med støtte fra Sparebankstiftelsen. Kartleggingens hovedmål var å undersøke herptiler, med ekstra oppmerksomhet på slettsnok, en art som står som nær truet (NT) på Norsk rødliste for arter 2021. Fagansvarlige var slettsnokforskerne Pål Sørensen og Beate Strøm. Irene Elgtvedt hadde ansvar for overnatting, måltider og øvrig praktisk tilrettelegging for samlingen.

NZF annonserte herptilsamlingen bredt ut på hjemmesiden, i sosiale medier og i foreningens tidsskrift Fauna. I tillegg, tipset Beate flere av sine kontakter som kunne ha interesse for samlingen. Det ga uttelling med både økt oppslutning og internasjonal deltakelse – til sammen 18 påmeldte. Deltagerne kunne velge å delta på én dag eller hele uken. Blant deltakerne var det biologistudenter og andre interesserte fra England, Spania og Norge, samt personer fra så langt unna som Australia. Kunnskapsnivået blant deltakerne var generelt begrenset, med lite erfaring innen herptilkartlegging. Et av målene var å tiltrekke biologistudenter med lite felterfaring, noe samlingen lyktes med.

Figur 2. Morellgården – noen av deltakerne på herptilsamlingen. Foto: Jake Dudderidge.

Metode

I tillegg til å registrere funnene i Artsobservasjoner, ble det også samlet inn data av slettsnok. Det ble tatt flere mål som lengden fra hodet til gattet, og deretter ble halelengden målt som startet bak gattet på kroppen frem til halespissen. Beate tok også bilder og tegnet hodemønsteret på alle snokene, da dette er en metode for å identifisere individer. Metoden gjør det mulig å holde oversikt over enkeltindivider over flere år ved gjenfangst i samme område. I tillegg, ble det tatt skjellklipp og spyttprøver for DNA-analyser, som ble sendt til Birmingham i England til videre analyse.

Det ble også tatt bilder av skjellstrukturen på undersiden av snokene, og av labialene (overleppeskjellene) på hver side av hodet for å avgjøre om de hadde normal struktur, eller om det var anomalier (unormaliteter) av noe slag på snokene. Undersidebildene blir brukt til telling av bukskjell (ventraler), noe som kun blir gjort av Pål Sørensen, ettersom det er best at tellingene kun blir gjort av en person slik at det ikke er forskjell i tellingen.

Figur 3. Måling og registrering av slettsnoken i felt. Foto: Hannah Røkke.

Lokaliteter

1. Nevlunghavn, Larvik kommune.

Herptilsamlingen startet ved Nevlunghavnstranda i Larvik kommune den 5. august, et kjent område for slettsnok med et variert landskap som gir både solrike og skyggede habitater. Her fant vi flere gravide hunnslettsnok, som ble observert solende mellom steiner, samt syv nyfødte unger skjult i steinrøyser.

2. Rakke fort i Stavern, Larvik kommune.

Etter Nevlunghavn fortsatte kartleggingen like ved Rakke fort. Et område langs kysten som består solrike berg og buskvegetasjon. Ingen funn av slettsnok, men det var mest sannsynlig fordi det var sent på ettermiddagen og for varmt den dagen. Det ble allikevel observert et kort glitt av en hoggorm før den forsvant ned i noen steinsprekker.

3. Langs fv32 ved Siljanvegen, Skien kommune.

Neste dag tirsdag 6. august, startet vi dagen med oppmøte utenfor Skien der vi traff kjentmann Terje Vejlgaard Sørensen. Han skulle ta oss med opptil Vealøstårnet der han har sett alle tre slangeartene, men den dagen var det veiarbeid og vi dro derfor videre til Siljansvingene ved Børsesjø. Deretter, fortsatt kartleggingen langs fylkesveien 32 retning Siljan. Området har sørvendte skråninger med godt solinnfall, som er gunstige for slettsnokens termoregulering. Her ble flere hamskinn fra slettsnok funnet, samt et glimt av et levende individ i en steinrøys.

4. Utfartsparkering for Mælakollen og Ramsås turløyper, Siljan kommune.

Videre fortsatte kartleggingen til en veiskjæring ved en ferist langs Siljanveien som var sørvendt og som Pål Sørensen syntes så lovende ut. Her fant vi to gravide slettsnok med henholdsvis seks og åtte unger, samt to hammer fra slettsnok (se Figur 3). Vi stoppet en gang til i en veisving lenger framme, men fant bare to hammer som ikke var fra slettsnok.

Figur 4. Beate og Pål i full sving med å ta mål og bilder av slettsnok. Foto: Irene Elgtvedt.

5. Kistekraftstasjon, Siljan kommune.

Ferden fortsatt til Kiste kraftstasjon. Beate hadde mottatt tips om å besøke stedet etter at noen hadde sendt inn et bilde av buormer som solte seg i steinmuren. Det ble ikke observert noen levende individer der den dagen, men det ble funnet flere hamskinn fra store buormer som hang direkte fra steinmuren inne på kraftstasjonen.

6. Moholt jernverk, Siljan kommune.

Moholt jernverk hadde vi et kort stopp, og der ble det funnet små rester av en ham.

7. Myklevann sør, Kongsberg kommune.

Myklevann er en innsjø som ligger helt sør i Kongsberg kommune, og er en del av Siljanvassdraget som rennet ut i Farris ved Larvik kommune. Myklevann kraftstasjon langs Grorudveien ble siste stopp for dagen. Området har en rik insekt- og plantebestand og er et godt habitat for flere herptilarter. Der ble det funnet buttsnutefrosk og hoggorm. Funn av vakre sommerfugllarver av artene svalestjert og stor snabelsvermer, stjal litt av oppmerksomheten vekk fra herptilene i et lite øyeblikk som også registrert og dokumentert.

8. Manheimstrondi og Manhinodden, Seljord kommune.

Onsdag 7. august fortsatt kartleggingen ved Manheimstrondi som ligger langs Seljordvatn. Der ble det observert to gravide mørke stålormer i Vefaldåsen. I tillegg, ble det funnet buttsnutefrosker, og en flat nordpadde lå på veien. Videre gikk turen til Manhinodden i Seljordvatn hvor det ble funnet en slettsnokhann og en ettårig stålorm. Her lå det også en død neshornbille hann, det er ikke så ofte man ser.

9. Panoramaveien i Vrådal, Kviteseid kommune.

Neste stopp var panoramaveien i Vrådal, der ble det observert en nordpadde hele 430 meter over havet på Kjetilskottveien opp til toppen av Hægefjell. Det er uvanlig fordi nordpadde regnes som en lavlandsart og det er ikke ofte man treffer på dem i høyden. Formålet med å dra opp til toppen av fjellet i Vrådal var å leite etter slettsnok som har blitt observert der tidligere i sommer. Dessverre ingen funn.

10. Hægefjell, Kviteseid kommune.

På toppen av Hægefjell var det en fjellpytt ved parkeringen og badstua, der ble det funnet mange buttsnutefrosk som var nymetamorfoserte og klare til å kripe opp på land. Nede ved Vrådal panorama-skiltet på Krodalsveien hadde noen satt opp et lite skilt der det sto: «Her bor to hoggormer». Hele gruppen stoppet selvsagt og fant den ene gravide hoggormen, og det ble også observert flere nordpadder og buttsnutefrosk.

11. Dalen, Tokke kommune.

Torsdag morgen 8. august dagen etter med bare ett funn av slettsnok, var forventningene høye da vi satte kursen mot Dalen i Telemark. Eidsborgveien opp

svingene på solsiden var dessverre stengt for fjellsikring. I det området skal det leve en slettsnokpopulasjon som mange lokale kjente til. Steinmurene så ut til å bli sprøytesementert midt under perioden når hunnslettsnokene ligger høygravide, og da er faren stor for at hele slettsnokbestanden dør ut og blir ødelagt eller at bestanden får seg en alvorlig knekk som kan føre til *“bottleneck-effekt”*, hvis de gjenværende individene klarer seg. Heldigvis, og til stor glede ble en drektig slettsnok funnet med mest sannsynlig ni unger. Slettsnokhunnen lå i den nederste delen av veien som ikke hadde blitt sprøytesementert.

12. Tokke kraftstasjon, Tokke kommune.

Vi fortsatte med et besøk til Tokke kraftstasjon nede langs Tokkevann på Lårdalsvegen. Det ble ingen slettsnokfunn, men vi fant en død nordpadde. Ferden fortsatte opp svingene i Eidsborgveien og det ble gjort et stopp på parkeringsplassen, der gruppen gikk samlet ned Lårdalsstigen. Her ble det funnet en ung slettsnokhann, og det viste seg at den hadde mange hele subcaudaler, dvs. hele underhalskjell. Dette er en anatomisk feil fordi underhalskjellene hos norske slanger er todelte. I området her fant vi også en død nordpadde, en buttsnutfrosk og en drektig stålorm. Videre ble innkjøringen til Tokke koblingsstasjon undersøkt, der det har blitt observert flere slettsnok, men ingen funn den dagen. Dessverre var deler av de gamle sørvendte veifyllingene som er svært gode slettsnokhabitater, ødelagt med påfylling av jord og sådd plen. Et deprimerende besøk til den kjente slettsnokpopulasjonen i området.

13. Romdal gård, Tokke kommune.

Neste stopp var Romdal gård like ved, og der fant vi en hoggormhann og tre stålormer under en presenning.

14. Eidsborg stavkirke, Tokke kommune.

Ved stavkirken ble det funnet en drektig hoggorm på utsiden av steinmuren rundt kirkegården. Totalt denne dagen ble det registrert slettsnok, hoggorm, stålorm, buttsnutfrosk og nordpadde.

Figur 5 og 6. Bilde av buttsnutfrosk og slettsnok. Foto: Pål Sørensen (b.v) og Ståle Knutsen (b.h).

14. Fyresdal kommune.

Fredag 9. august fortsatte kursen mot Fyresdal og Åmli, hvor vi hadde flaks med å finne to slettsnok i en sørvendt veiskrent i Sundsbukti langs Fyresdalsvannet. Deretter fortsatte reisen til Åmland i Gjøvdal, der ble det funnet buttsnutefrosker og en buorm.

15. Åmland gård, Åmli kommune.

Deretter fortsatte reisen til Åmland i Gjøvdal, der ble det funnet buttsnutefrosk, buorm og hoggorm. Gruppen ble invitert til en gård, som viste seg å være en spennende opplevelse. Gården hadde mange spennende dyrearter, inkludert tre forskjellige slangearter, kongeørn og kattugler.

Figur 7. En ung buorm som ble funnet i Åmland i Gjøvdal. Foto: Beate Strøm Johansen.

16. Otra i Byglandsfjord, Bygland kommune.

Lørdagen 10. august ble lokalkjente, Kari Ose Evensen, og hun ble med til dammen på vestsiden av elva Otra i Byglandsfjord. I hele området ble det til sammen funnet 9 slettsnok og 27 hammer. Lørdagen ble avsluttet med å dra til Fånefjell hvor det ble funnet slettsnok og hoggorm i det samme området. Søndagen ble avsluttet med å dra tilbake til hotspottene ved Byglandsfjord dagen før. Det ble funnet to nye slettsnok i nøyaktig samme lyngtue fra dagen før. Det ble også funnet nordfirisler, buttsnutefrosk, stålorm under en papplate i veikanten.

Figur 8. Slettsnok til venstre med runde pupiller og hoggorm til høyre med vertikale pupiller. Foto: Beate Strøm Johansen.